

BANKA --- SLOVENIJE

EVROSISTEM

POROČILO O FINANČNI STABILNOSTI

**Sklepne ugotovitve, Povzetek in
Kronološki pregled ukrepov Banke
Slovenije za blažitev posledic
finančne krize**

MAJ 2012

SKLEPNE UGOTOVITVE

Ponovno krčenje gospodarske aktivnosti doma ter zaostritev evropske dolžniške krize v drugi polovici 2011 sta ključna dejavnika, ki sta vplivala na nadaljevanje negotovosti v finančnem sektorju. Močna prizadetost slovenskega gospodarstva v finančni krizi, ki se nadaljuje že četrto leto, se vse bolj odraža v poslovanju bank in v kakovosti kreditnega portfelja. To velja še toliko bolj zaradi visoke finančne odvisnosti podjetij od bančnih posojil, previsoke zadolženosti podjetij in visoke poslovne in lastniške prepletenosti med njimi. Neuspešnost poslovanja vedno večjega števila podjetij, ki se kaže v podvojitvi začetih stečajnih postopkov v preteklem letu glede na leto 2009, oziroma vztrajno krčenje dodatne vrednosti posameznih gospodarskih panog, odraža prepočasno poslovno in finančno prestrukturiranje velikega dela gospodarstva. Finančni vzvod nefinančnih družb ostaja s 143,5% relativno visok in se je v nasprotju s pričakovanji lani celo povečal. Prezadolženost realnega sektorja, katerega dolg se je povečal na 99% BDP, in prepočasno zniževanje finančnega vzvoda s povečanjem lastniškega kapitala, še naprej omejujeta kreditno sposobnost podjetij. Slabo razvit kapitalski trg, ki ga je zaznamovala slaba likvidnost, tridesetodstotno znižanje borznega indeksa in netransparentnost poskusov prodaj zaseženih lastniških deležev iz zavarovanj neporavnanih obveznosti, pa ne predstavlja resne alternative za financiranje podjetij. V preteklem letu so podjetja izdala zgolj za 16 mio EUR novih dolgoročnih obveznic in dve izdaji kratkoročnih komercialnih zapisov. Poleg neto odplačil bančnih posojil podjetij se s povečevanjem plačilne nesposobnosti zmanjšuje tudi medpodjetniško financiranje s komercialnimi posojili oziroma se ta spreminjajo v običajna medpodjetniška posojila. Prav povečanje plačilne nesposobnosti in povečevanje števila stečajnih postopkov predstavlja pomembno grožnjo nadaljnjega poslabševanja kakovosti medpodjetniškega dolga. Ta predstavlja 28% celotnega dolga nefinančnih družb. Odpisovanje medpodjetniškega dolga se bo v preneslo v zmanjšano sposobnost rednega odplačevanja bančnih posojil.

Gospodinjstva ostajajo relativno redni plačniki svojih obveznosti do bank, vendar se bo ob nizki rasti razpoložljivega dohodka in nadaljnjem povečevanju brezposelnosti tudi v tem sektorju še povečal delež neplačnikov.

Bančni sektor je preteklo poslovno leto zaključil z visoko agregatno izgubo, ki je posledica postopnega zniževanja neto obrestnih prihodkov in visokih stroškov oslabitev in rezervacij. Te so lani dosegle 84% bruto dohodka bank. Dohodkovno tveganje bank ostaja pomembno tveganje tudi v tekočem letu zaradi krčenja kreditne aktivnosti in ohranjanje visokih stroškov oslabitev in rezervacij, kar zmanjšuje sposobnost bank za notranje generiranje kapitala.

Kreditno tveganje v bankah se je lani zaostriilo. Delež slabih terjatev do dolžnikov, ki zamujajo s poravnavo obveznosti več kot 90 dni, se je povečalo bolj kot v letu 2009 ob najbolj izrazitem krčenju gospodarske aktivnosti. Vendar se je naraščajoči trend tega deleža terjatev v celotnih razvrščenih terjatvah vsaj v zadnjih mesecih umiril in pri nekaterih bankah, zlasti bankah v večinski tuji lasti, celo znižal. Poslabševanje kakovosti kreditnega portfelja ni samo posledica povečevanja deleža terjatev do dolžnikov v zamudi, ampak tudi vztrajnega zniževanja kreditne aktivnosti bank. Banke namreč zniževanje finančnega vzvoda dosegajo predvsem z odplačevanjem posojil dobrih komitentov in manj z rekapitalizacijami, hkrati pa dosegajo relativno visok, 40% delež restrukturiranja zapadlih posojil, ki lahko v prihodnje še povečajo delež slabih posojil. Banke premalo aktivno sodelujejo s podjetji pri njihovem poslovnem in finančnem prestrukturiranju ter si premalo prizadevajo za ohranjanje dobrih komitentov z večjo obrestno diferenciacijo. Pasivnost bank in napačna presoja v tem procesu vodi v večje odpise slabih terjatev in ne zgolj v povečevanje slabitev. Vendar na izrazit porast oslabitev v preteklem letu ni vplivalo samo naraščanje slabih terjatev, ampak tudi razvrednotenje premoženja prejetega v zavarovanje posojil. Zniževanje vrednosti aktiv je posledica nujnih procesov zniževanja finančnih vzvodov, ki potekajo hkrati v sektorju podjetij in v bančnem sektorju, v prihodnje pa bodo potekali tudi v javnem sektorju.

V bančni sektor vnaša dodatno negotovost proces prestrukturiranja virov financiranja: neto odplačevanje obveznosti do tujine in počasna rast vlog nebančnega sektorja. Kljub krčenju posojil se to kaže v počasnem zniževanju razmerja med posojili in vlogami nebančnega sektorja. Omenjeno razmerje s 136% ostaja previsoko in se bo v prihodnjih letih moralo znižati. Banka Slovenije se je na grožnjo neutemeljenega tekmovanja za domače vloge z ekstremnimi ponudbami pasivnih obrestnih mer že odzvala. Tako ravnanje bank ne vpliva na višjo agregatno rast vlog, ampak zgolj na težko predvidljivo prehajanje vlog med bankami. Tveganje refinanciranja in likvidnostno tveganje bank se je z nestandardnimi operacijami ECB zmanjšalo, pri čemer se je problem refinanciranja v tujini le začasno odložil. Bankam so se ob znižanju njihovih bonitet in bonitete dolgoročnega državnega dolga zvišali stroški zadolževanja na mednarodnih posojilnih trgih oziroma se jim je dostop do teh virov omejil.

Na dostopnost in ceno tujih virov bančnega sistema vpliva prepočasen proces potrebne rekapitalizacije največje banke v večinski državni lasti. Zadostna rekapitalizacija bank je pogoj za začetek novega kreditnega cikla, saj ostaja povprečna kapitalna ustreznost slovenskih bank kljub lansnemu povečanju pod povprečjem kapitalne ustreznosti bank držav EU. Z odlašanjem rekapitalizacije, narašča njen potreben obseg in s tem kapitalsko tveganje. Intenzivnejša konsolidacija bančnega sistema z združevanjem, povezovanjem in prevzemi je nujno za povečevanje učinkovitosti in lažje dostopanje do prepotrebne kapitala.

Aktualna gospodarska kriza postaja vse bolj slovenski problem in je ne bo mogoče preseči le s spodbujanjem izvoza in investicij ter s strukturnimi spremembami na ravni javnofinančne konsolidacije. Potrebne bodo tudi spremembe pravne uredjenosti gospodarskega delovanja poslovnih subjektov, spremembe korporativnega upravljanja, spremembe pravnih

razmerij med upniki in lastniki gospodarskih družb v težavah ter spremembe poslovnih modelov podjetij in bank, katerih rast ne bo temeljila zgolj na povečevanju finančnih vzvodov z zadolževanjem doma in v tujini. Morebitno zaostrovanje evropske dolžniške krize bi samo poslabšalo domače razmere, zaradi visoke odvisnosti od tujega financiranja, hitrejše okrevanje držav, najpomembnejših gospodarskih partneric, pa bo naše težave le olajšalo, ne bo pa jih odpravilo. Ponovna vzpostavitev stabilnega finančnega sistema z dobro delujočimi bankami bo zato dolgotrajen proces, ki je z navedenimi potrebnimi spremembami tesno povezan.

POVZETEK

Slovensko gospodarstvo je v drugi polovici lanskega leta prešlo v recesijo pod vplivom upada domače potrošnje ter negotovih razmer na mednarodnih trgih, ki so zavirale rast izvoza. Nižja investicijska aktivnost je odražala zadržanost sprejemanja dolgoročnejših poslovnih odločitev v negotovih razmerah, prezadolženost sektorja podjetij in omejitve financiranja.

Odvisnost od tujih virov financiranja se je povečala na 39% BDP zaradi nezadostnih prihrankov in pomanjkanja kapitala.¹ Bančni sistem se je na tujih finančnih trgih razdolževal, zadolževala pa se je država. Neto zunanji dolg je zato ostal na ravni 32% BDP, vendar naraščajo izdatki za obresti.

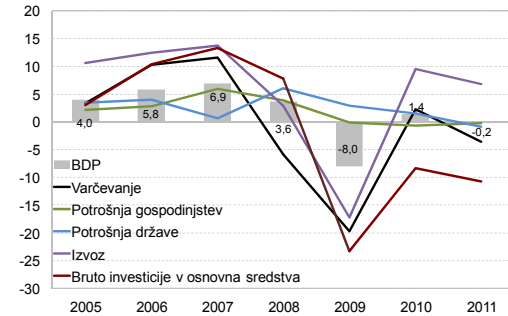
Zaradi zavračanja strukturnih reform ter pritiskov na javne finance so bonitetne agencije uresničile predhodna opozorila ter lani jeseni in januarja letos znižale bonitetno oceno dolgoročnega dolga države. Hkrati so zniževale tudi bonitetne ocene slovenskih bank, oboje pa je povečevalo stroške financiranja in omejevalo dostop do virov v tujini. Z odlašanjem konsolidacije javnih financ in odlašanjem dokapitalizacije bank v večinski državni lasti se lahko dostopnost do tujih finančnih virov še poslabša.

Slovenska gospodinjstva je v zadnjih dveh letih prizadela naraščajoča brezposelnost in omejena rast plač, rast njihovega razpoložljivega dohodka pa je bila nizka že pred tem. Finančno premoženje gospodinjstev se je lani zmanjšalo, vendar s pozitivnim trendom naraščanja njihovih varnejših naložb. Gospodinjstva imajo v vlogah pri domačih bankah 37,5% finančnega premoženja. Finančne obveznosti gospodinjstev so lani stagnirale. V strukturi posojil bank gospodinjstvom se je delež stanovanjskih posojil povečal na 55%, vendar se njihova rast znižuje. Rast potrošniških posojil je negativna že od sredine leta 2010. Breme odplačevanja posojil gospodinjstev se je lani povečalo, naraščanje kreditnega tveganja v tem sektorju pa odraža višji delež posojil, ki se odplačujejo z zamudo. Obrestno tveganje gospodinjstev narašča zaradi večjega deleža posojil z variabilno obrestno mero in njihove daljše ročnosti. Izpostavljenost tveganju spremembe tečaja švicarskega franka do EUR se zmanjšuje zaradi zmanjševanja obsega posojil v švicarskih frankih oziroma z valutno klavzulo nanj.

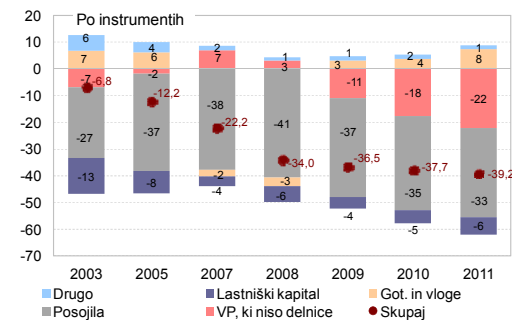
Cene rabljenih stanovanjskih nepremičnin na slovenskem trgu so se lani po podatkih SURS-a znižale za 0,7%, cene novih stanovanj pa povečale za 4,1%. Med transakcijami z vsemi stanovanjskimi nepremičninami je bilo le dobrih 16% prometa z novozgrajenimi enotami. Število transakcij z njimi se je zniževalo hitreje od števila transakcij z rabljenimi stanovanji, kar nakazuje večjo precejšenost cen novih stanovanj od starih. Cene poslovnih nepremičnin so lani stagnirale.

Vrednost novoodobrenih stanovanjskih posojil se je lani zmanjšala za četrtno. V drugi polovici leta so banke zaznale zmanjševanje povpraševanja po stanovanjskih posojilih in hkrati zanje dodatno zaostrele kreditne standarde. Nižja dinamika kreditiranja prebivalstva in

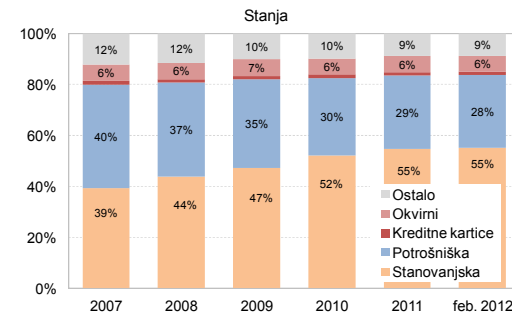
Letne stopnje rasti izbranih makroekonomskih agregatov v odstotkih

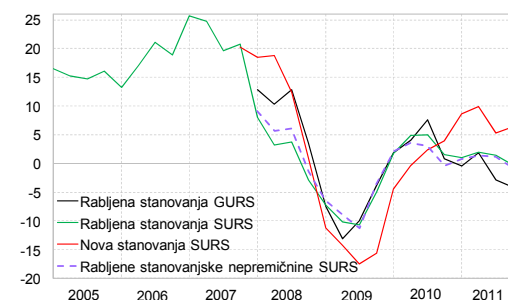
Neto finančno stanje do tujine po finančnih instrumentih v odstotkih BDP

Struktura bančnih posojil gospodinjstvom v odstotkih

Medletne stopnje rasti cen rabljenih in novozgrajenih stanovanjskih nepremičnin v Sloveniji v odstotkih

¹ Podatki o medsektorskih finančnih obveznostih in terjatvah so prikazani v tabeli 1.1 statistične priloge.

njegova nižja kupna moč bosta vplivali na nižanje cen stanovanjskih nepremičnin. Razmeroma visoka zadolženost podjetij je lani najbolj omejevala njihovo financiranje. Podjetja so se razdolževala pri domačih bankah, nedenarnih finančnih institucijah in pri gospodinjstvih. Letni tok financiranja podjetij se je z 22% BDP leta 2008 zmanjšal na 1,1% BDP. Zaradi likvidnostnih težav in plačilne nesposobnosti je bilo močno omejeno tudi medpodjetniško financiranje.

Financiranje podjetij iz tujine je z 1,4 mrd EUR skoraj na raven pred finančno krizo. Najbolj se je povečalo v podjetjih predelovalnih dejavnosti in trgovine, ki so hkrati najbolj znižala zadolženost pri domačih bankah. Izgubljanje najboljših komitentov, predvsem izvozno usmerjenih podjetij, je pomemben razlog povečevanja dohodkovnega tveganja slovenskih bank. To se lahko še pospeši, če bi podjetja zaradi nekonkurenčnega poslovnega okolja in neugodnih pogojev financiranja začela prenašati finančno poslovanje v tujino.

Pritok lastniškega kapitala v podjetja je lani znašal skromnih 363 mio EUR. Hkrati so podjetja zmanjšala zadolženost pri bankah v večini dejavnosti, razen v treh, med katerimi je bilo tudi gradbeništvo. V portfeljih bank ostajajo komitenti z nizko boniteto, ki nimajo potenciala, da bi s kreditno sposobnim povpraševanjem spodbudili kreditiranje. Hkrati je del novoodobrenih posojil bank le podaljševanje starih posojil podjetjem s težavami pri odplačevanju. Banke se s tovrstnim kreditiranjem izpostavljajo kreditnemu tveganju do dolžnikov, od katerih se vsaj del ne bo zmožal prestrukturirati. Hkrati banke ostajajo preveč pasivne pri finančnem in poslovnem prestrukturiranju podjetij.

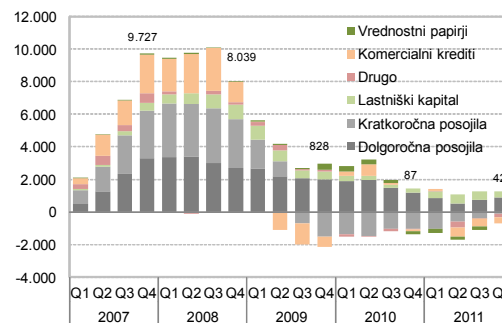
Razmerje dolžniškega in lastniškega kapitala podjetij je lani nekoliko naraslo, na 143,5%, zaradi prevrednotenja kapitala ob negativnih borznih gibanjih. Visok finančni vzvod slovenskih podjetij ostaja ključni zaviralni dejavnik zagona kreditne rasti in investicijskega ciklusa. Zato je rekapitalizacija podjetij nujen pogoj za izhod iz krize, ki z zmanjševanjem obsega kreditiranja, s katerim podjetja zmanjšujejo finančni vzvod, ne bo možen.

Za dolžniško financiranje podjetij so značilne višje obrestne mere v Sloveniji od povprečja v evroobmočju, čeprav se je razlika zmanjšala. Razlogi zanjo so prevzemanje prevelikih tveganj slovenskih bank v predkriznem času, relativno dražji viri financiranja, tekmovanje za vloge, relativno višja zadolženost slovenskih podjetij, dolgi in dragi stečajni postopki ter neelastičnost povpraševanja po posojilih. Premije za tveganje pri posojilnih obrestnih merah so lani stagnirale, a ostajajo nad tremi odstotki in močno nad ravnimi pred krizo. Banke so v zadnjem četrtletju 2011 še zaostriale kreditne standarde.

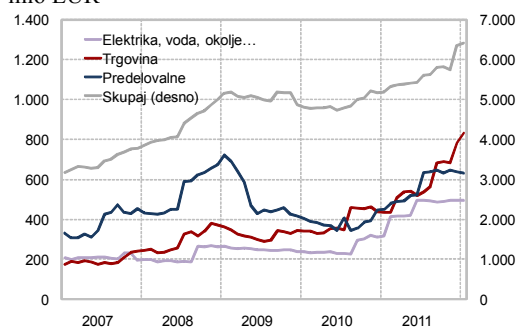
Zaradi naraščajočega deleža variabilnih obrestnih mer v strukturi novoodobrenih posojil podjetjem, se ta bolj izpostavljajo tveganju zvišanja obrestnih mer, kateremu so že bolj izpostavljene kot v povprečju podjetja v evroobmočju. Kljub znižani zadolženosti podjetij so se plačila obresti zaradi prevladujočega variabilnega načina obrestovanja lani povečala za 3,8%.

V slovenskem bančnem sistemu se tudi lani ni začel proces konsolidacije. Ta bi izboljšal stroškovno

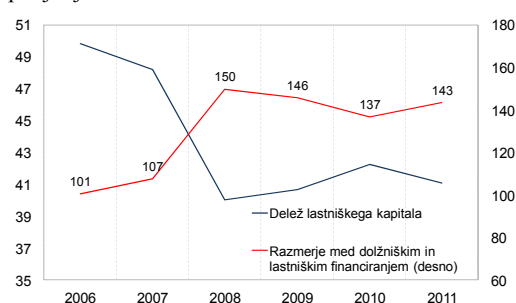
Zadolževanje podjetij po instrumentih, letne drseče vsote tokov v mio EUR

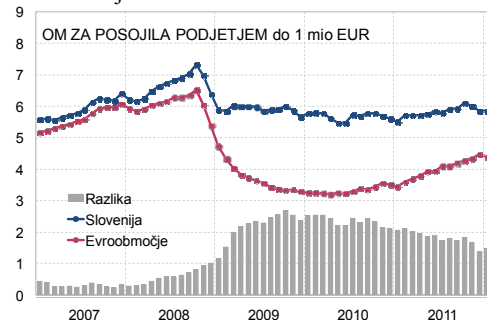
Stanja posojil podjetjem iz tujine za izbrane dejavnosti v mio EUR

Razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem podjetij v odstotkih

Obrestne mere za posojila podjetjem v Sloveniji in v evroobmočju v odstotkih

učinkovitost bank in njihov dostop do kapitala. Lastniška struktura se ni bistveno spremenila in bilančna vsota se je zmanjšala za 3,1%.

Zastajanje kreditiranja nebančnega sektorja je ključna značilnost lanskega in začetka letošnjega leta. Obseg posojil se je sektorsko najbolj zmanjševal pri podjetjih, po ročnosti pri kratkoročnih posojilih ter po skupinah bank pri bankah v velikih domačih bankah. Zastajanje kreditiranja je posledica vrste razlogov. Ob nizkem kreditno sposobnem povpraševanju podjetij in pričakovnem zniževanju povpraševanja po posojilih gospodinjstev, so poslabševanje kakovostnega portfelja, zmanjševanje grosističnega financiranja in relativno nizka kapitalska ustreznost v primerjavi z drugimi bankami v EU dodatni zaviralni dejavnik večje ponudbe posojil nebančnemu sektorju.

Prestrukturiranje virov financiranja bank se je nadaljevalo z razdolževanjem na tujih grosističnih trgih in s povečanjem financiranja pri Evrosistemu na 7,5% bilančne vsote s sodelovanjem na triletnih ODR decembra lani in februarja letos. S tem so banke začasno zmanjšale tveganje refinanciranja ter pridobile čas za spremembo modelov financiranja. Država je postopoma zmanjševala vloge pri bankah, ki so februarja letos predstavljale 11% vseh vlog nebančnega sektorja. Razmerje med posojili in vlogami se je lani rahlo znižalo, a ostaja s 136% razmeroma visoko. Stroški financiranja bank so do oktobra lani naraščali zaradi zviševanja tržnih obrestnih mer. Banke so jih znižale z zmanjševanjem obsega vrednostnih papirjev kot najdražjega vira financiranja.

Slovenski bančni sistem je lani drugo leto zapored posloval z izgubo, ki je po nerevidiranih podatkih dosegla 436 mio EUR. Ključni razlog zanjo je bilo povečanje stroškov oslabitev in rezervacij na 84% bruto dohodka bank. Visoka izguba je vplivala na zmanjševanje kapitalske ustreznosti oziroma nerazpoložljivost notranjih virov za dokapitalizacijo.

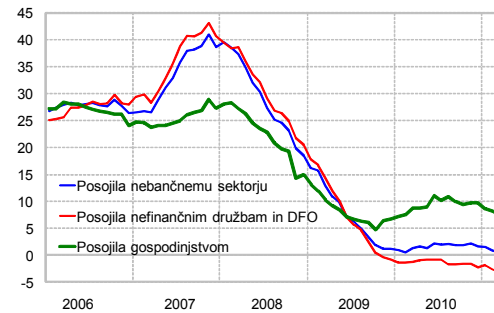
Struktura zapadanja dolga do tujih bank se je lani skrajšala. Delež obveznosti, ki zapadejo v enem letu, je decembra znašal 33% oziroma skoraj 10 odstotnih točk več kot leto prej. Leta 2012 bankam zapade 4,1 mrd EUR obveznosti do tujih bank.

Likvidnostno tveganje je bilo lani zmerno in skoraj nespremenjeno v primerjavi z letom 2010. Tudi v prvem četrtletju letos je bil likvidnostni količnik prvega razreda likvidnostne lestvice razmeroma visok pri vseh skupinah bank, vendar z večjim odstopanjem med posameznimi bankami kot pred izbruhom krize. Prav zaradi prilagajanja strukture financiranja bank se je v preteklem letu trendno zmanjševal obseg sekundarne likvidnosti vse do prvih mesecev letošnjega leta, ko se je začasno zvišal nad 11% bilančne vsote.

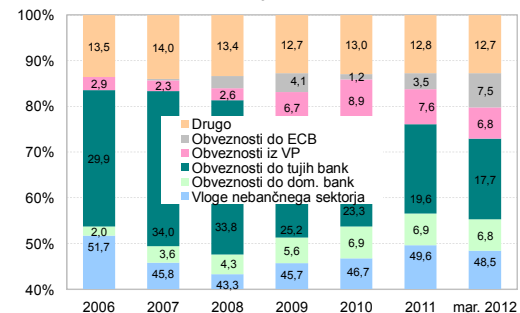
Kreditno tveganje je naraščalo in najbolj negativno vplivalo na slovenski bančni sistem. Delež terjatev, ki jih komitent poravnava z zamudami daljšimi od 90 dni, je narasel za 3,8 odstotne točke, na 11,2%, v sektorju podjetij pa na 18,5%. Slabšala se je kakovost naložb bank v nedelarne finančne institucije ter kakovost portfelja obrtnikov.

Slabšanje kakovosti portfelja nefinančnih družb je najizrazitejše pri skupini velikih domačih bank ter pri

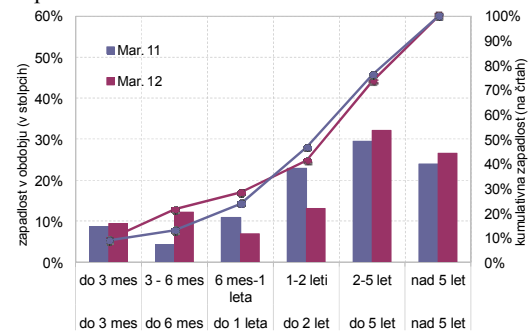
Stopnje rasti posojil nebančnemu sektorju v odstotkih

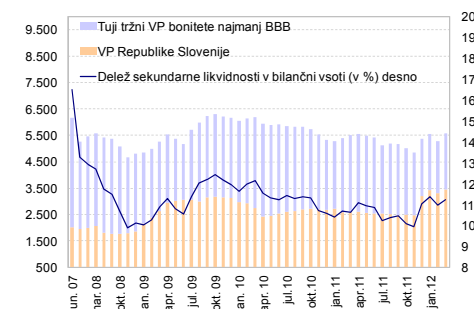
Struktura virov financiranja bank v odstotkih

Zapadanje obveznosti do tujih bank po intervalih zapadlosti v odstotkih

Gibanje obsega sekundarne likvidnosti (mesečna povprečja v mio EUR) in njen delež v bilančni vsoti v odstotkih

podjetjih iz gradbeništva, kjer se polovica terjatev poravnava z zamudami daljšimi od 90 dni. Visok delež slabih terjatev je deloma posledica dolgotrajnih stečajnih postopkov, v času katerih slabe terjatve ostajajo v bilancah bank, čeprav je verjetnost njihovega poplačila zelo nizka. Obseg terjatev do podjetij v stečaju je konec lanskega leta narasel na 1,7 mrd EUR oziroma na 7% razvrščenih terjatev bank do nefinančnih podjetij. Na poslabšanje kazalnikov kakovosti kreditnega portfelja je vplivalo tudi krčenje posojil, saj so novoodobrena posojila praviloma razvrščena v najmanj tvegane bonitetne skupine.

Bonitetna struktura terjatev se je slabšala z zmanjševanjem deleža terjatev v najvišjih bonitetnih skupinah in porastom deleža v najnižjih skupinah. Vrednost oslabitev in rezervacij je do februarja letos narasla na 3,3 mrd EUR. Pokritost razvrščenih terjatev z oslabitvami je presegla 6,7%. Vse to nakazuje na nujnost aktivnega pristopanja bank k reševanju slabih naložb, vključno s sodelovanjem s podjetji v težavah pri njihovem celostnem prestrukturiranju, kot s pospeševanjem odpisov tistega dela terjatev, ki z veliko verjetnostjo ne bo poplačan. Če je za leto 2010 veljalo, da so bila podjetja v najhujši krizi do tedaj, je za preteklo leto značilno prenašanje posledic v bilance bank.

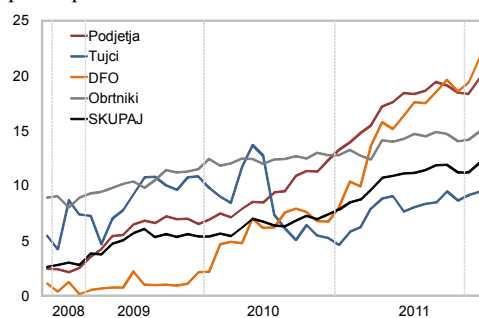
Obrestno tveganje, merjeno z razliko med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer, je naraščalo. Najbolj se je povečalo pri bankah v večinski tuji lasti, najbolj pa so mu izpostavljene majhne domače banke. Banke so izpostavljene tveganju zvišanja obrestnih mer, še posebej se je povečala izpostavljenost v obdobju enega leta.

Valutno tveganje je nizko in se je lani še zmanjšalo. Deleža devizne aktive in pasive ostajata nižja od 5% bilančne vsote in razlika med njima se ni omembe vredno spremenila. Neto dolga devizna pozicija se je lani znižala na zgolj 0,4% regulatornega kapitala. Obseg posojil v švicarskih frankih se zmanjšuje.

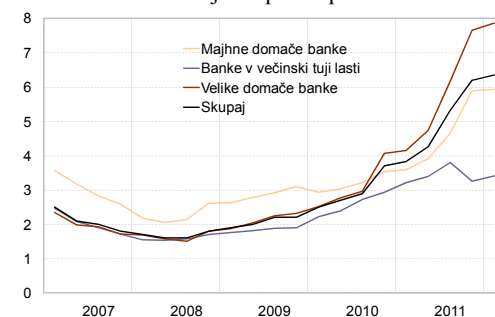
Kapitalska ustreznost bančnega sistema se je povečala predvsem zaradi zmanjšanja kapitalskih zahtev kot posledica zmanjševanja obsega poslovanja bank ter v manjši meri zaradi dokapitalizacij. Povečanje bi bilo večje, če se ne bi zmanjšal obseg hibridnih instrumentov ter če se v zadnjem četrtletju lani ne bi povečala izguba zaradi višjih stroškov oslabitev in rezervacij. Ob izboljšani strukturi kapitala, se je zaostanek kapitalske ustreznosti za povprečjem držav EU povečal. Polovica slovenskih bank konec leta 2011 na konsolidirani osnovi ni dosegla 9% kapitalske ustreznosti osnovnega kapitala, ki na evropski ravni postaja referenčna vrednost. To sta le dodatni dejstva v prid rekapitalizacij, ki bi olajšale prehod na ustrežnejše načine financiranja in omogočile kreditiranje.

Zavarovalnice so v 2011 poslovale z dobičkom ter povečale bilančno vsoto in zbrano bruto premijo. Povečanje slednje je bilo zelo nizko zaradi slabih gospodarskih razmer, še najbolj se je povečala premija zdravstvenih zavarovanj. Zavarovalna penetracija je stagnirala, v evroobmočju pa naraščala, tako da se je kazalnik razvitosti za Slovenijo poslabšal. Škodni rezultat se je le simbolično povečal z izboljšanjem pri premoženjskih zavarovanjih in poslabšanjem pri življenjskih zavarovanjih. Zavarovalnice so povečale naložbe kritnega premoženja. Zbrana kreditna premija se

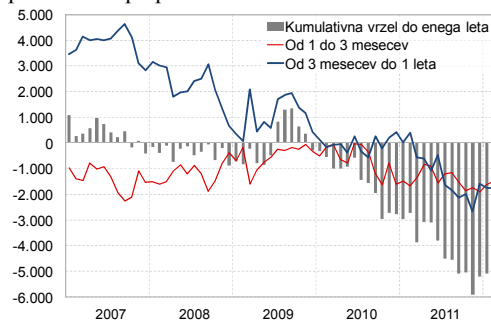
Delež zamud nad 90 dni v celotnih razvrščenih terjatvah po skupinah komitentov v odstotkih

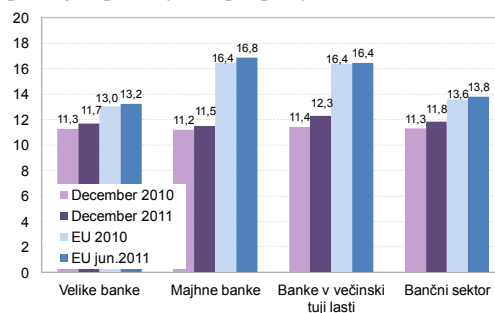
Delež nedonosnih terjatev po skupinah bank v odstotkih

Vrzel med aktivnimi in pasivnimi obrestno občutljivimi postavkami po posameznih razredih v mio EUR

Kapitalska ustreznost po skupinah bank na konsolidirani podlagi v primerjavi s povprečjem EU v odstotkih

je znižala. Kljub temu razmere nizkih obrestnih mer ostajajo neugodne za dolgoročna življenjska zavarovanja in pokojninska zavarovanja. Prav tako bi na poslovanje zavarovalnic neugodno vplivalo nadaljnje zniževanje bonitetnih ocen dolgoročnih državnih vrednostnih papirjev.

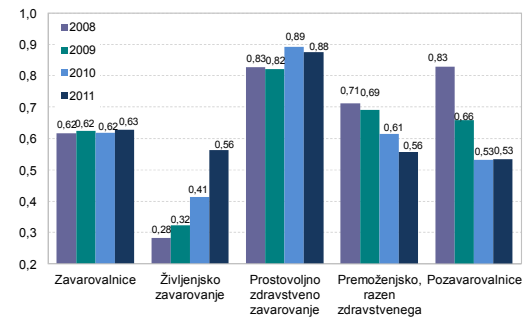
Sredstva v investicijskih skladih so se lani zmanjšala za petino, zaradi neto izplačil v višini 77,2 mio EUR ter znižanja ponderirane vrednosti VEP za 14,4%. Delež sredstev investicijskih skladov se je z 12% BDP pred krizo znižal na 5,1%. Kljub temu se je število vzajemnih skladov lani povečalo. Hkrati se je zaključil proces preoblikovanja investicijskih družb v vzajemne sklade. Povezanost dejavnosti investicijskih skladov z bančnim sektorjem je stagnirala. Družbe za upravljanje v večinski lasti bank so upravljale 40% vseh sredstev domačih investicijskih skladov. Njihova zadolženost pri bankah se je povečala, ker so zaradi nestabilnih razmer na finančnih trgih potrebovale več likvidnih sredstev. Potreba po likvidnih sredstvih v vzajemnih skladih je odraz strukture investitorjev med katerimi prevladujejo gospodinjstva. Ta so po negativni izkušnji leta 2008 postala bolj občutljiva pri izplačilih po spremembi v donosnosti vzajemnih skladov.

Na neto izplačila iz vzajemnih skladov je najbolj vplival sektor gospodinjstev, ki je zaradi slabšanja razmer na trgu dela in težnje k varnejšim naložbam zahteval štirikrat več izplačil kot leto prej. Sektor podjetij je zahteval precej manj neto izplačil kot gospodinjstva. Zavarovalnice in pokojninski skladi so neto vplačila v vzajemne sklade lani več kot prepolovili. Tovrstno obnašanje vlagateljev ne preseneča, saj je imela manj kot osmina vzajemnih skladov pozitivno donosnost. Med tistimi z izgubo so prevladovali delniški vzajemni skladi, ki imajo v strukturi vzajemnih skladov kar dvotretjinski delež. Pri vseh oblikah vzajemnih skladov narašča delež naložb v tuje vrednostne papirje, zlasti zunaj območja EU, kar povečuje njihovo občutljivost na spremembe na mednarodnih kapitalskih trgih.

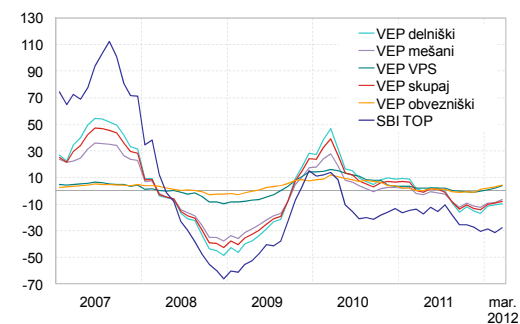
Razmere na slovenskem kapitalnem trgu so se močno poslabšale. Ob nizki likvidnosti trga se je indeks SBI TOP lani zmanjšal za 30,7% oziroma na raven iz leta 2003. Tržna kapitalizacija delnic se je znižala za skoraj tretjino in obveznic narasla za 9,6%, pri čemer v strukturi obveznic močno prevladujejo bančne obveznice. Sektor podjetij je z izdajami obveznic lani zbral le 63 mio EUR. Tudi število kotacij vrednostnih papirjev se je zmanjševalo v razmerah, ko se mora v prid stabilnosti celotnega finančnega sistema rekapitalizirati sektor podjetij.

Lizinska dejavnost je lani znižala obseg poslovanja zaradi znižanega obsega novih poslov, prekinitve pogodb in oslabeitev. Lizing premičnin se je znižal bolj kot lizing nepremičnin. Slednji upada zaradi nižjega povpraševanja po poslovnih in stanovanjskih nepremičninah. Ročnost novoodobrenih poslov z nepremičninami se skrajšuje. Tveganje lizinske dejavnosti izhaja iz njenega visokega finančnega vzvoda. Lizinska podjetja se pretežno financirajo v tujini, predvsem tista s tujim lastništvom pri povezanih tujih osebah, zato so slovenske banke v tej dejavnosti izpostavljene le s 4% posojil nebančnemu sektorju. Lizinska podjetja so leta 2011 tretjič zapored poslovala z izgubo.

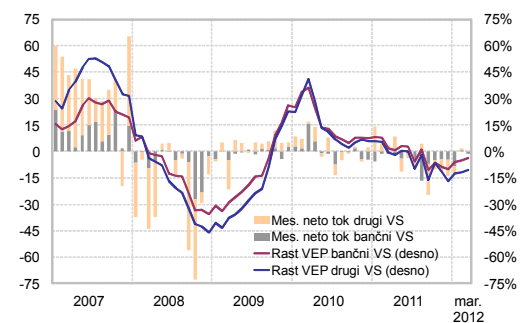
Škodni rezultat pomembnejših zavarovalnih vrst (kot razmerje)

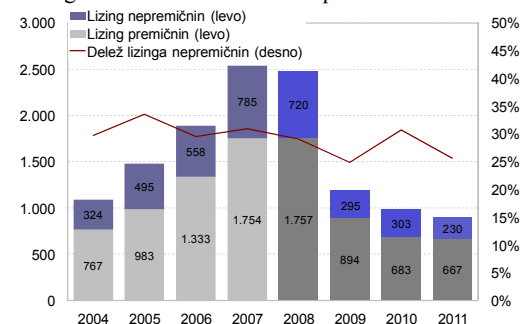
Letne stopnje rasti VEP vzajemnih skladov in SBI TOP v odstotkih

Vzajemnimi skladi - letna rast VEP v odstotkih in mesečna neto vplačila v mio EUR

Obseg novoodobrenih lizinskih poslov v mio EUR

Plačilni sistemi ter sistemi kliringa in poravnave vrednostnih papirjev so lani delovali zanesljivo. Izjema so bile operativne težave vseevropskega plačilnega sistema TARGET2, ki so 25. julija onemogočile običajen začetek dnevne faze njegovega delovanja in povzročile neoperativnost vseh nacionalnih komponent sistema. Odprava težav s hitro izvedenimi pripravljenimi ukrepi je potrdila njihovo učinkovitost.

Kronološki pregled ukrepov Banke Slovenije za blažitev posledic finančne krize

Banka Slovenije je že pred izbruhom finančne krize analizirala in opozarjala na tveganja ter ranljivost bančnega sistema. Skladno s temi ocenami je sprejela sistemske ukrepe in aktivno delovala v smeri zmanjševanja posledic sistemskih tveganj. Primera takega ravnanja sta uvedba previdnostnega filtra v letu 2006 in ravnanje ob porastu posojil v švicarskih frankih. Oba ukrepa sta zadrževala že sicer visoko kreditno rast pred izbruhom krize.

V začetku letu 2006 je Banka Slovenije hkrati z uvedbo Mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP), ki so pomenili bistveno zmanjšanje obsega potrebnih oslabitev, uvedla previdnostni filter, kot odbitno postavko od temeljnega kapitala bank. Tako se takrat akumulirane rezervacije in oslabitve niso prenesle v dobiček bank za razdelitev delničarjem, ampak v kapital. Kljub večkratnim pobudam bank in zunanjih revizorjev za ukinitev previdnostnega filtra, je Banka Slovenije vztrajala pri tovrstni rezervi vse do oktobra 2008, ko je prišlo do zaostritve finančne krize. Banka Slovenije je z odpravo previdnostnega filtra delovala proticiklično in s tem blažila krčenje kreditne aktivnosti bank v začetnem obdobju razvoja krize. Zaradi sprostitve previdnostnega filtra se je povečal regulatorni kapital bank za 308 mio EUR, kar je ugodno vplivalo na povečanje kapitalskega količnika večine bank.

Prav tako je Banka Slovenije že v letu 2006 banke s pismom opozorila na obvladovanje tveganj, ki izhajajo iz kreditov v tuji valuti, kreditov vezanih na tujo valuto ter kreditnih produktov, ki komitenta izpostavljajo tržnemu tveganju. Banke je opozorila, da morajo imeti vzpostavljen ustrezen in učinkovit sistem za obvladovanje tveganj, zahtevala je celovito informiranje strank o lastnostih produktov, ki jih banka ponuja ter od bank zahtevala, da morajo komitentu vedno najprej predstaviti ponudbo svojih produktov v evrih. Konec leta 2007 je BS od bank dodatno zahtevala, da tudi v primeru, ko komitent, kljub celoviti seznanitvi s tečajnim tveganjem, želi posojilo v tuji valuti ali vezati na tujo valuto, banka njegovo kreditno sposobnost oceni upoštevajoč najetje enakega posojila v evrih ter tako ugotovljeni znesek posojila upošteva kot najvišji možni znesek posojila. Medletna rast obsega novih posojil nebančnemu sektorju vezanih na tečaj švicarskega franka je bila tako v letu 2008 -38% in v letu 2009 -65%. Banke od leta 2009 dalje gospodinjstvom niso več odobravale posojil vezanih na tečaj švicarskega franka.

Od leta 2007 dalje je BS vsako leto bankam priporočila, da večji del izkazanega dobička uporabijo za oblikovanje rezerv in s tem povečanje kapitala. Ob tem je v letu 2008 v Poročilu o finančni stabilnosti banke opozorila glede neoptimalne strukture in obsega kapitala, vezano na visoko kreditno rast in naraščanje deleža podrejenih instrumentov v strukturi regulatornega kapitala.

Nekateri ukrepi za blažitev posledic finančne krize po njenem izbruhu:

2008

Poleg odprave previdnostnega filtra v oktobru, ki je preko povečanja kapitalske ustreznosti bank upočasnil krčenje njihove kreditne aktivnosti, je BS v novembru prilagodila še izračun količnikov likvidnosti za vrednost zastavljenega premoženja pri centralni banki v prvem razredu likvidnostne lestvice. S tem je bila odpravljena regulatorna ovira za črpanje likvidnih sredstev pri ECB.

V novembru je BS banke pozvala k omejevanju višine obrestnih mer za vpogledne in kratkoročne vloge, ker je v pogojih popolnega jamstva države za bančne vloge s tem povzročeno prenašanje vlog med bankami zgolj povečevalo nestabilnost vlog, ni pa spodbujalo dodatnega varčevanja. Napovedana možna uporaba ukrepov sankcioniranja nadaljevanja neprimerne obrestne politike, kjer bi BS lahko ukrepala s spremembo upoštevanja teh vlog pri izračunu količnika likvidnosti, ni bila potrebna. Hkrati je Banka Slovenije banke pozvala k večjemu oblikovanju oslabitev in rezervacij, pri čemer bi morale banke že upoštevati dejansko izkazano poslabšanje ekonomskih pogojev poslovanja podjetij iz določenih panog.

2009

Ob naraščanju kreditnega tveganja je BS banke zavezala k ustreznemu vrednotenju posameznih instrumentov in k ustreznim ravni oslabitev in rezervacij ter opozorila na možnost, da oblikovane oslabitve in rezervacije ne odražajo v celoti poslabšanih razmer, ki so postajale vse bolj očitne. Hkrati je banke pozvala, da planirano kreditno aktivnost uskladijo z razpoložljivimi stabilnimi viri financiranja ter da pretežni del dobička realiziranega v letu 2008 razporedijo v rezerve. Spremenjen je bil Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, z zahtevo po mesečnem poročanju (in izkazovanju v izkazu poslovnega izida) o oblikovanih oslabitvah in rezervacijah in razvrščeni aktivni. Hkrati je bila v sistem poročanja uvedena tudi zahteva po dodatnih informacijah v zvezi z zavarovanji terjatev.

V juniju je BS opozorila na potrebne aktivnosti za izboljšanje upravljanja s tveganji v bankah. V pismu so bile podane zahteve glede ponavljajoče (več kot dvakrat) obnovljenih kratkoročnih kreditov brez denarnih tokov iz naslova vračila glavnih kreditov. In sicer, da banke tovrstnih kreditov ne smejo vključevati v izračun količnikov likvidnostne lestvice prvega in drugega razreda ter da morajo zanje oblikovati zadosten obseg oslabitev. Hkrati je bila podana zahteva, da se med regulatorno zelo tvegane izpostavljenosti uvrsti tudi financiranje prevzemnih aktivnosti. BS je v juniju sprejela tudi Priporočila za usklajeno postopanje bank upnic v primeru podjetij v finančnih težavah.

2010

Kljub oživljanju gospodarske aktivnosti v 2010, se je z zaostrovanjem dolžniške krize v nekaterih državah evroobmočja nadaljevala negotovost na finančnih trgih. Zaradi tega je BS banke s pismom pozvala, da naj dobiček dosežen v letu 2009 razporedijo v druge rezerve iz dobička z namenom krepitev kapitala bank. Hkrati je opozorila uprave bank naj ocenijo potrebo po dokapitalizaciji v letu 2010 in naj na podlagi teh ocen pravočasno pripravijo in izvedejo postopke dokapitalizacije.

V juliju je BS sprejela še odločitev, da morajo banke v okviru procesa ocenjevanja notranjega kapitala (ICAAP) 80% interno ocenjenih kapitalskih potreb pokriti s temeljnim kapitalom, izračunanim po sklepu o izračunu kapitala. Ukrep je bil namenjen izboljševanju strukture kakovosti kapitala bank, saj je postajalo očitno, da finančna kriza postaja globoka gospodarska kriza.

Zaradi izboljšanja sistema upravljanja s problematičnimi naložbami je BS oktobra dopolnila Sklep o upravljanju s tveganji in ocenjevanju ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice tako, da je zaostрила zahteve za obravnavo in spremljanje problematičnih kreditov (sistematična obravnava, vzpostavitev informacijsko podprte evidence za spremljavo plačil in odpisov).

2011

V januarju je BS banke ponovno pozvala, da pravočasno ocenijo potrebe po kapitalu v letu 2010 in temu ustrezno pripravijo postopke za njihovo okrepitev. Uprave bank je pozvala, da na skupščinah delničarjev sprejmejo sklepe o razporeditvi dobička v rezerve z namenom krepitev kapitala bank.

Septembra je bil spremenjen Sklep o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic tako, da so se uteži vpoglednih vlog gospodinjstev in nefinančnih družb znižale za 10 odstotnih točk, na 40% v prvem in 35% v drugem razredu likvidnostne lestvice in se s tem približale predvideni obravnavi tovrstnih vlog v okviru likvidnostnega standarda LCR. Bankam so se obveznosti za naložbe v prvem in drugem razredu zmanjšale za več kot 800 mio EUR, s čimer je bilo bankam olajšano uravnavanje strukture naložb. Znižana je bila izpostavljenost naraščajočemu tveganju refinanciranja, kot posledici ponovnega močnega zaostrovanja razmer na evropskem finančnem trgu. S tem se je zmanjšal tudi pritisk na znižano kreditno aktivnost bank.

V novembru so bila s pismom bankam posredovana priporočila za učinkovitejšo izterjavo slabih naložb, bodisi od dolžnika, bodisi iz naslova zavarovanja.

2012

V februarju je Banka Slovenije sprejela dopolnitev smernic za ocenjevanje ustreznosti notranjega kapitala (ICAAP), tako da bo za povečano tveganje dobičkonosnosti iz naslova pasivnih obrestnih mer zahtevala dodatni kapital v okviru procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za obdobje enega leta vnaprej. Ukrep banke znižuje izpostavljenost tveganju dobičkonosnosti s spodbujanjem k večji skrbnosti pri uravnavanju višine pasivnih obrestnih mer, kar pa hkrati pozitivno vpliva tudi na raven posojilnih obrestnih mer gospodarstvu.

Marca je BS spremenila opredelitev zapadle postavke oz. pomembne kreditne izpostavljenosti v zamudi v zvezi z opredelitvijo neplačila za namen izračuna kapitalske zahteve za kreditno tveganje. Kreditna obveznost v zamudi je pomembna najkasneje, ko presega 2% črpane izpostavljenosti ali 50.000 EUR za več kot 90 dni, vendar ni manjša od 200 EUR (do tedaj 1.000 EUR za pravne osebe in 100 EUR za fizične osebe). Enaka opredelitev je bila aprila uvedena za namen ugotavljanja neplačnikov v okviru poročanja bank o izpostavljenosti do posameznih komitentov. Poročanje bank je bilo dopolnjeno tudi s poročanjem o višini izpostavljenosti, kjer komitent zamuja s plačilom več kot 90 dni. Z navedenimi spremembami je definicija neplačnikov postala bolj primerljiva z definicijami drugih držav evroobmočja.

Aprila je BS s spremembo Sklepa o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic zaostрила pogoje glede vključevanja najetih kreditnih linij in nečrpanega dela najetih kreditov tako, da se v izračun količnikov likvidnosti ne vključujejo več v celoti temveč postopoma do višine 50%. Ukrep pomeni predvsem zniževanje izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju zaradi dolgotrajnosti zaostrenih razmer na finančnih trgih, hkrati pa približuje obravnavo teh virov likvidnosti zahtevi likvidnostnega standarda LCR.

Z namenom zmanjšanja deleža slabih naložb v bilancah bank, ki se zaradi dolgotrajnih postopkov izterjave povečuje, in z namenom pospeševanja unovčevanja nepremičnin, prejetih v zavarovanje, je bil v aprilu dopolnjen tudi Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic tako, da bodo morale banke odpisati finančna sredstva, merjena po odplačni vrednosti, za katera v postopku izterjave ocenijo, da ne bodo več povrnjena in so izpolnjeni pogoji za odpravo pripoznanja teh sredstev iz izkaza finančnega položaja po MSRP. Do pridobitve pravne podlage za zaključek postopka izterjave pa morajo ta finančna sredstva voditi v zunajbilančni evidenci. Ukrep bo zmanjšal delež slabih naložb za slabo odstotno točko.

Pregled zajema le del ključnih sistemskih nadzorniških ukrepov in ukrepov za zagotavljanje finančne stabilnosti, ki so veljali za celoten bančni sistem in so zniževali izpostavljenost bančnega sistema ključnim tveganjem finančne in

gospodarske krize. Temu je potrebno dodati še vrsto nadzorniških ukrepov, ki so v posameznih bankah odpravljali pomanjkljivosti in kršitve.